

DONELAIČIO ŽEMĖ

LEIDŽIA
KRISTIJONO DONELAIČIO
DRAUGIJA
Laikraštis įsteigtas 1992 m.

2013 m.
I pusmetis
Nr. 1 (209)

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Maironis: tikroji mūsų literatūra prasideda Donelaičiu

Janina Čepulytė-Lukoševičienė

Praėjusiais metais iškilmingai minėjome poeto, tautos žadintojo Maironio 150-ąsias gimimo metines. Mokslo sėmėsis Kijevo universitete (studijavo literatūrą), Kauno kunigų seminarijoje ir Peterburgo dvasinėje akademijoje, Jonas Mačiulis-Maironis tapo teologijos daktaru. Lietuvoje nuo 1922 m. dėstė Kauno kunigų seminarijoje bei profesoriavo Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete. Čia poetas taip pat skaitė pasaulietinės literatūros kursą, kuriame aptarė ir Kristijono Donelaičio kūrybą, jos vietą bei reikšmę lietuvių literatūroje.

Pradėdamas paskaitą apie Kristijoną Donelaitį, Maironis išdėstė savo požiūrį į lietuvių literatūros istoriją. „Pradėsiu literatūrą nuo pat pradžios, kuomet ji pasireiškė raštu. Pradėsiu ją Donelaičiu ir paaiškinsiu, kodėl, – kalbėjo poetas. – Vieni pradeda mūsų literatūrą nuo 1547 metų, kuomet pasirodė

pirmoji lietuvių kalba spausdinta knyga – Liuterio katekizmo lietuviškasis vertimas [...]. Aš skiriu rašliava, arba raštija, nuo literatūros. Lietuvių rašliava – tai visa, kas lietuvių kalba buvo spausdinta [...] taip pat nurodant ir kaip ta rašliava plėtojosi, augo, brendo, rimtėjo. Literatūra suprantama kiek siauresne prasme. Tai yra veidrodis, kuriame amžiais pasireiškė tautos siela, jos savita kibirkštėlė [...]. Jai rūpi tik tai, kas gražu ir malonu, dailiu“. Maironis paaiškino, jog literatūra yra ne tik rašomoji, bet ir kalbamoji, ir dainuojamoji – dainos, pasakos, padavimai, – ir tarė: „Aš pradėsiu rašomąją [literatūrą], Donelaičiu“.

Maironis pastebi, kad atsiranda per daug pesimistų, teigiančių, jog dar neturime tikros literatūros, „esą mes neturį kuo Europai pasigirti“. Bet „nereikia manyti, kad jei mūsų literatūra per mažai žinoma Europai, dėl to nevėrta užimti vietą pasaulinėje literatūroje [...]“. Kartą iš-

plaukė į tautų šeimyną, tapę nepriklausoma tauta, manau, įstengsime su laiku rimtais kūriniais atkreipti pasaulio akis, kaip įstengė padaryti dar ne gausnė, bet literatūros atžvilgiu turtinga ir savita norvegų tauta“.

„Taigi pradėsiu Donelaičiu, – sako poetas. – Tikroji mūsų literatūra juo ir prasideda“. Jis nenuvertina pirmųjų raštijos kūrėjų indėlio „lietuvių kalbos išsirutuliojime“, bet jų raštus „priskirti prie dailiosios literatūros kūrinių reikėtų daug naivumo ir patriotizmo“, jų net „negalima lyginti su tautos dainomis“. Tad „nuo Donelaičio drąsiai galima pradėti“, – dar kartą pabrėžia Maironis.

Paskaitoje apžvelgęs vokiečių mokslininkų pastangas surinkti Donelaičio rankraščius ir jo atminimą paženklininti gimtinėje Lazdynėliuose, Prūsijos lietuvių ketinimus minėti poeto 200 m. gimimo sukaktį, aptaria, kada Donelaitis pradėjo rašyti. „Kai Donelaitis rašė, tada lie-

tuvių kalba literatūros srity dar nieko nebuvo sukurta. Trūko pavyzdžių. Vokiečių literatūra tuomet taip pat buvo menka ir nereikšminga. Todėl tik reikia stebėtis, kad tais laikais, kada nei Lesingas, nei Šileris, nei Gėtė dar literatūros srityje nedirbo, atsirado tokia stipri realistiškos krypties literatūrinė asmenybė, kaip Donelaitis“, – teigė Maironis. „Metuose“ išlaikytas giliausias objektyvumas. Juose kalba ir veikia ne autorius, bet Mažosios Lietuvos būrai, atskleisdami mums visą savo lietuviškosios sielos gilumą. Vaizduodamas gyvą, pilką gyvenimą, Donelaitis giliau ir plačiau atvaizduoja rudens ir žiemos rūpesčius, negu pavasario ir vasaros grožybės“.

Paskaitos tęsinyje Maironis glaudai aptaria „Metų“ kompoziciją ir svarsto, kurias jų dalis pirmiausia ir kada parašė, bei įvertina Donelaičio pasakėčias. Beje, pastarosios „yra išstętos ir nuobodžios“, nors „skaitydamos jauti,

kad jos sukurtos žymaus objektyvaus talento“. Visgi Maironis ilgiau apsisotija svarstydamas, kas iš tuometinių pasaulinio garso kūrėjų, kurių raštus Donelaitis tikriausiai buvo skaitęs studijuodamas Karaliaučiuje, jį paskatino rašyti ir galėjo jam turėti vienokios ar kitokios įtakos. Tačiau savo paskaitoje Maironis neabejoja, jog „kaip italuose Dantė, taip mūsųose Donelaitis ne tik pradeda literatūrą, bet iškart užima joje labai žymią, gal net žymiausią iki šiolei vietą“. Ši paskaita – tai vieno didžio poeto Maironio vertinimas kito didžio poeto Donelaičio.

Maironis buvo teisus: šiandien dar neturime pasaulyje garsensio poeto nei Kristijonas Donelaitis, kurio „Metai“ išversti į daugelį kalbų ir šalia kitų žymiausių rašytojų kūrinių UNESCO nutarimu 1977 metais įrašyti į Europos literatūros šedevrų sąrašą.

2013 m. vasaris-kovas

Kodėl Anna Regina, kodėl Tolminkiemis...

Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė

Prieš daugelį metų, kuriant scenografiją filmui „KELIONĖ Į RŪJŲ“ pagal H.Zudermano novelę „Kelionė į Tilžę“, teko giliau susipažinti su Mažosios Lietuvos dvasia. Tas kraštas pakerejo, jį pami-

lau. Vaikštinėdama po laukus, mačiau kelius, jau gožiamus gluosnių, varnų pulkus, kitoniskas sodybas ir bažnyntėles. Džiaugdamasi architektūra, kilodama muziejuje apdūlėjusius apdarus, supratau, kad tas Lie-

tuvos pakraštyt labai savitas – VI-SAI KITOKS. Laiko tėkmė labai daug ką pakeitė, bet Mažosios Lietuvos dvasia išliko ir tai atgaivinti drobėje buvo įdomu.

Paveikslių triptiką pavadinau

ANNA REGINA IR KRISTIJO-NAS. TOLMINKIEMIS. Norėjau užčiuopti tos poros santykį su gamta – juk kartu jie nuėjo ilgoją kelią. Anna Regina buvo kunigo-poeto draugė ir žmona, neabejoju, kad

monumentalioje K.Donelaičio „METŲ“ drobėje yra likęs vienas kitas ir jos įtakos potėpis. JUK IR DŽIAUGSMĖ, IR VARGE BŪTA KARTU...

Donelaitis pasiprašė žodžio

Leonas Stepanauskas, Berlynas

Vieta ir laikas, kai poetas Kristijonas Donelaitis VĖL pasiprašė žodžio, štai tokia: Humboldt universitetas Unter den Linden gatvėje Berlyne, vokiečių mokslinio susivienijimo Baltistenkreis zu Ber-

lin 113-oji konferencija, neseniai nutekėjusi gegužės 17 dieną. Čia ilgoje, beveik dviejų šimtų metų pynėje – nuo pirmojo L. Rėzoso poemos Metai vertimo į vokiečių kalbą 1818 metais, – vis pateikiami

nauji mėginimai Donelaitį vokiečių kalba priartinti prie skaitytojo... Turint omenyje vis naujus kalbinius reikalavimus, dar gilesnį ir labiau iširtą lietuvių būrų poeto gyvenamąjį laikotarpį, o ir jo, kaip dvasi-

ninko, artimus santykius su savojo kūriniu veikėjais. Šia prasme Donelaičiui ir buvo suteiktas žodis – konferencijos dalyviai išgirdo fragmentus iš poemos Metai naujausio vertimo į vokiečių kalbą...

Štai todėl mokslinio susivienijimo pirmininkas prof. R. Ekertas jau konferencijos pradžioje Kristijoną Donelaitį pavadino svarbiu vokiečių baltistų veiklos akcentu.

Nukelta į 2 psl.

Neįveiktoji Lietuva

Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybai ženklas

terį, daug nusipelnusią Europos laibui, bet ir Lietuvos piliečius – tautą, kuri daug kentėjo ir sunkiai kovojo, kad galėtų užimti teisėtą vietą Europos tautų šeimoje, tautą, kuri iškelta galva ir daug ko atsisakydama įveikė krizę, o tvirtu tikėjimu Europos Sąjunga bei ryžtingu Europos palaikymu ir solidarumu mums visiems yra pavyzdys“, – sveikindamas mūsų Prezidentę kalbėjo Europos Parlamento Pirmininkas Martinus Schulzas. „Tai moteris, kuri sako ką galvoja, ji nieko negražina, daiktus vadina tikraisiais vardais ir laikosi duoto žodžio“.

„Acheno žmonių skirtą Karolio Didžiojo apdovanojimą perduodu visiems Lietuvos žmonėms, – baigdamas savo kalbą lietuviškai apdovanojimo ceremonijoje sakė Lietuvos Respublikos Prezidentė

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Acheno rotušėje įteikiant garbingą tarptautinį Karolio Didžiojo apdovanojimą. Nuotraukos apačioje kairėje – Europos Parlamento Pirmininkas Martinus Schulzas

Nuotraukos fragmentas iš interneto svetainės www.presidentas.lt

Dalia Grybauskaitė. Tai mūsų bendrų pastangų įvertinimas tiek kovojant už Lietuvos laisvę ir jos vietą Europoje, tiek įveikiant ekonominę krizę. Šis apdovanojimas yra ir ipareigojimas imtis atsakomybės sutelkti visas šalis ir kartu kurti Europos ateitį“.

Nemažesni pavojai ir iššūkiai ateityje laukia net tik Lietuvos, bet ir Europos. Tad tikėkime, kad mūsų žmones lydės patriotinė bei vis gilėjanti pilietinė branda.

Padėk mums, Dieve!

Steponas Lukoševičius

Donelaitis pasiprašė žodžio

Atkelta iš 1 psl.

Dienotvarkėje pirmiausia ir pasidalinta žiniomis apie donelaitikos naujoves tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje, tiek kitose šalyse. O tuomet ir skelbiama naujiena, kuri iš anksto net nebuvo įrašyta į konferencijos programą. Jau anksčiau džiuginusi žinia, kad po vieno baltistų susivienijimo nario ranka „gimsta“ naujas ir mūsų laikotarpiui adekvatus poemos *Metai* vertimas, dabar ir tikra šių žodžių prasme tapo kūnu. Vertėjas-poetas į baltistų susitikimą atėjo kolegomis pateikti savo darbo vaisių.

Kas gi tasai baltistas, per kurį artėjant prie iškilus Poeto 300-ojo gimtadienio jau tik istorijos puslapiuose menamo Tolminkiemio žodžio stebukladaris savo svarbiausiam kūriniumi vėl pasiprašė žodžio vokiečių kalba?

Pirmiausia, tai ilgus metus tą pačią evangelikų kumigo, kaip Kristijonas Donelaitis, tarnystę ant savo pečių nešęs žmogus. Net ir jo tėvas buvo dvasininkas vienoje nuošalioje vietovėje, kuri po Antrojo pasaulinio karo atiteko Lenkijai (Tolminkiemio likimas!). Susipažinkime: Gotfrydas Šneideris (Schneider), gimęs 1931 metais. Jis, panašiai kaip Donelaitis, turi puokštę įvairių sugebėjimų. Dar ir didžią Dievo dovaną – retą gabumą kalboms (taip išmoka ir lietuvių kalba). G. Šneideris pažįstamas ir Lietuvai: kaip svečias docentas jis vienu metu dirbo Klaipėdos universitete. Ten dėstė senąsias kalbas, taip pat teologiją bei filosofiją.

Mums, susitinkantiems Humboldt universiteto auditorijoje, buvo žinoma, kad G. Šneideris jautė gilią dvasios giminstę su Kristijonu Donelaičiu. Jis savyje brandino ryžtą lietuvių būrų poetą dar labiau priartinti tiems, kurie skaitys vokiečiai... Giminiavosi su poemos *Metai* vaizdais. Viename referatų donelaitikos tema jis net paskelbė toki reikalavimą tiems, kurie imasi Donelaitį versti į kitas kalbas... Būtent, jei nori versti Kristijoną Donelaitį, privalai mokėti tris kalbas: – tą kalbą, į kurią verti, – lietuvių kalbą.

Trumpai

▲ Artėjant Kristijono Donelaičio 300-mečio jubiliejui gražias iniciatyvas rodo bendruomenės. Štai Panevėžio miesto taryba pritarė sumanymui 5-osios gimnazijos kieme atidengti Kristijono Donelaičio jubiliejaus atminimo ženklą. Marijampoliečiai už visuomenės lėšas ketina K. Donelaičiui pastatyti net paminklą – postamentą su poeto biustu, pasakoją Marijampolės K. Donelaičio draugijos pirmininkė Vida Mickuvienė. Šiaurietai jau antrus metus Lieporių bibliotekoje skaitė Kristijono Donelaičio „Metus“, o Draugijos miesto skyrius vyko talkon į Tolminkiemį, pranešė pirmininkė Izolina Lingienė. Būtinai pastebėti, kad Donelaitį aktyviausiai ruošiamasi minėti vietovėse, kuriose yra įsikūrę K. Donelaičio draugijos skyriai, gyvena veiklūs jos nariai.

▲ Lietuvos dailininkų sąjunga, minėdama K. Donelaičio jubiliejinius metus Vokietijoje, Górlitzo miesto Kultūros istorijos muziejuje, pristatė tapybos ir skulptūros parodą „Šimtmečio portretas“.

▲ Jau paskelbta, kad Kristijono Donelaičio sukaktis bus įtraukta į minėtinių datų 2014 m. UNESCO kalendorių. Dovaną mūsų poetui skyrė ir Tarptautinė astronomų sąjunga, vieną kraterį Merkurijuje pavadindama Donelaičio vardu.

Nuoširdžiausiai dėkojame mieliesiems bičuliams ir giminaičiams, užjauciantiems Anžinybėn palydėjus mylimąją žmoną ir mamytę Janiną Čepulytę-Lukoševičienę
Steponas Lukoševičius
su sūnaus Martyno ir dukters Nomedos šeimomis

Daugiau nei pusę amžiaus užsitęsusi sovietinė vergija daugeliui lietuvių nepalaužė vilties išsikovoti Tėvynei laisvę, bet kad sulauksime laiku, kai mūsų atkurta valstybė, tarsi iš pelenų pakilusi legendinė paukštė, pirmininkaus Europos Sąjungai – laisvų Europos valstybių šeimai, – kas galėjo tikėtis? Tačiau realybė tokia: **Neįveiktoji Lietuva nuo 2013 m. liepos 1-osios iš Airijos perėmė atsakingas pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai pareigas!**

Neįtikėtinai sunkus į dabartį buvo kelias, kuris tęsiasi: kasdien tenka galyntės ne tik su gajū sovietiniu palikimu, bet ir naujais europinio lygmenis iššūkiais. Reikia dėkoti Dievui, kad iki šiol istorinių lūžių ir virsmų metais lietuvių tauta turėjo išminties išsikelti tinkamus šalies vadovus. Deja, juos pradėdame vertinti tik tuomet, kai įvertina svetimieji. Antai prof. Vytautui Landsbergiui, pirmajam po sovietųjungo Lietuvos valstybės vadovui, š. m. kovo mėnesį Vašingtone įteiktas Nacionalinio demokratijos fondo apdovanojimas **Už tarnybą demokratijai**. Tai dar vienas tarptautinis V.Landsbergio nuopelnų įvertinimas iš kelių dešimčių aukščiausių apdovanojimų, kuriais mūsų valstybės nepriklausomybės architektą yra pagerbusios įvairių šalių vyriausybės ir universitetai. Griauiant komunistinę imperiją V.Landsbergis žygiavo vienoje greitoje su buvusiais Lenkijos ir Čekijos vadovais Lechu Wałęsa bei Vaclavu Havelu, atnešusiais demokratiją į Rytų Europą, pabrėžė Fondo prezidentas Carl Gershman per iškilmes, kuriose dalyvavo aukštieji JAV pareigūnai. Labai taikliai ceremonijoje pasakė kalbėjęs Lietuvos ambasadorius JAV Žygmantas Pavilionis, jog „V.Landsbergio asmenyje atsispindi visa pastarųjų dešimtmečių Lietuvos istorija ir tolesnė kovos dvasia“.

Šiandien jau galime didžiuotis, kad aukštai įvertinti ir Lietuvos Respublikos Prezidentės **Dalios Grybauskaitės** nuopelnai. Jai Europos dieną, gegužės 9-ąją, istorinėje Acheno rotušėje įteiktas garbingas tarptautinis **Karolio Didžiojo apdovanojimas**. „Politikos Oskarų“ vadinamas apdovanojimas Prezidentei skirtas „už Lietuvos indėlį siekiant ES vienybės ir visos Europos ekonominio stabilumo“.

„Šiandien Acheno piliečių įsteigtu apdovanojimu pagerbiame ne tik išskirtinę politikę ir savo šalies žmonių gerovei dirbančią mo-

Senovinė freska Strasbūro protestantiškoje Saint-Pierre-le-Jeune bažnyčioje, vaizduojanti įvairias šalis kelyje į krikščionybę. Lietuva šiame kelyje – paskutinioji. Tačiau dar Mindaugo ir Vytauto Didžiojo laikais priėmusi krikščionybę bei įveikusi istorijos audras ir pražūtingas netektis, šiandien Lietuva tapo patikima ES nare.

Vokietijoje įamžintas Vydūno atminimas

Irena Tumavičiūtė

Šiaurės Reino-Vestfalijos krašto miestas Detmoldas turi gražių Europos dienų (gegužės 9-oji) tradicijų. Į jas atvyksta svečiai iš susigiminiavusių Vokietijos ir užsienio šalių miestų. Šiais metais šventiškai pasipuošusioje Lipės apskrityje sostinėje ypatingo dėmesio susilaukė Lietuva – prie namo, kuriame Vydūnas, traukdamasis nuo Raudonosios armijos, po klajonių ir nepriteklių kupinų metų rado pirmą saugesnį prieglobstį, buvo atidengta memorialinė lenta, o namo nišoje pastatytas skulptoriaus Liongino Garlos sukurtas Vydūno biustas. Tame name po karo buvo įsikūrusi pabėgėlių stovykla. Dabar pastatas priklauso evangelikų bažnyčiai, čia veikia studentų bendrabutis, vadinamas „Burse“. Bendrabutyje skamba muzika, vyksta kūrybinis gyvenimas. Pastatas yra saugomas valstybės kaip architektūros paminklas.

Gražių gegužės 10-osios pavakarę prie namo Wiesenstraße 5 atvyko Detmoldo miesto atstovai, Lipės princas Arminas (Armin Prinz zur Lippe), Lipės apskrityje bažnyčios superintendantas dr. Martinas Dutzmannas, Lietuvos ambasadorius Vokietijoje Deividas Matulionis, Lietuvos užsienio reikalų ministerijos atstovai, kultūros atašė Vokietijoje Gabrielė Žaidytė, Vydūno draugijos delegacija, vadovaujama garbės pirmininko dr. doc. Vacio Bagdonavičiaus ir dr. Tomo Staniko, Klaipėdos mažalietuvių delegacija, miestiečiai, Europos dienų svečiai.

Iškilmingame renginyje Detmoldo meras Raineris Helleris priminė aktyvų Vydūno dalyvavimą Lipės apskrityje bendruomenės gyvenime, jo publicistinę veiklą. Meras pabrėžė, jog miestui didelę garbę atidengti memorialinę lentą tokiais asmenybe bei kaip Vydūnas. „Nuo šiol mums Detmoldoje tenka pareigą garsinti Vydūną. Žvelgiant iš šių dienų pozicijų, Vydūnas buvo Europos idėjų pradininkas, pranešęs daugelį amžininkų“, – sakė Raineris Helleris.

Dr. Martinas Dutzmannas kalbėjo, jog šiandien šiame bendrabutyje gyvenantys įvairių šalių studentai išmoksta plačiau žvelgti į pasaulį. Tai būtų patikė ir Vydūnui. Jis pabrėžė, jog Vydūno mąstyme yra sąlyčio ir su Biblijos tradicija – svarbiausia yra žmogus, žmonijos vienybė ir taika žemėje.

Vydūno draugijos pirmininkė Rima Palijanskaitė ne vieną širdį suvirpinusioje kalboje glaudai apibūdino sudėtingą Vydūno kelią nuo liepsnų apimtos Tilžės iki Detmoldo. Šio miesto kapinėse mūsų tau-

1991 m. palydėjo į paskutinę kelionę didžio mūsų tautiečio palaikus. Priminusi, jog jau tada Vydūno gerbėjams pasidarė labai liūdna, kad Detmoldoje neliks neženklo apie rašytoją, mąstytoją ir humanistą, kuris daug metų vaikščiojo šio miesto gatvėmis, lankė bažnyčią, bendravo su gyventojais. Būtent tomis dienomis gimė mintis didžio Prūsų lietuvių atminimą Detmoldoje įamžinti memorialine lenta ir biustu. Šiai minčiai pritarė ir Lipės apskrityje atstovai. Bet turėjo praeiti du dešimtmečiai, „kol žodis tapo kūnu“.

kitais nutraukė maršką nuo memorialinės lentos.

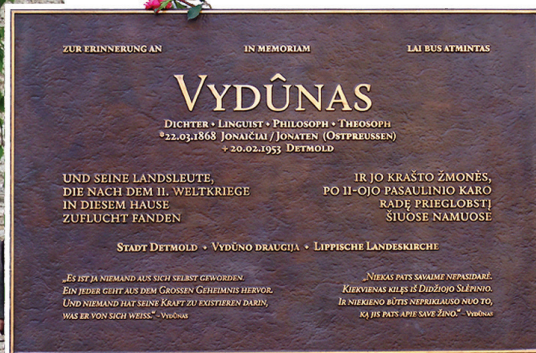
Balsingieji Vydūno draugijos nariai, pasipuošę tautiniais rūbais, pagiedojo draugijos himną – muziką Vydūno žodžiams parašė Karlas Janzas. Vakaro tyloje skambant priesakai „Visi už Lietuvą, Tėvynę Lietuvą“, ne vienam iš gausios kelių dešimčių lietuvių delegacijos narių tikriausiai taip norėjosi tikėti, jog po pasaulį išblaškyti ir blaškomi Lietuvos vaikai, kad ir kur būdami, prisimins šio himno priesakus „sekti prab-

nome, kad tomis dienomis Vydūnas priminė Lietuvą.

Po renginio Raineris Helleris Europos dienų organizatoriams ir svečiams iš Vokietijos ir užsienio miesto salėje surengė priėmimą, kuriame pagrindinis dėmesys skirtas Lietuvai ir Vydūnui.

Ilgą Vydūno palikimo puoselėtojų ir mąstytojų gerbėjų kelionė į Detmoldą tikrai buvo istorinė. Atmintyje išliks matyti vaizdai, aplankytos vietos, o labiausiai – nuoširdūs susitikimai ir puikūs žmonės. Dėkojome šeimininkams vokiečiams, dėkojome mus vežusios „Švitės“ kelionės agentūros gidei Jūratei Baltušienei, žemaičiams Virgilijui Joniškiui ir Sigitui Rimučiu, kurių vairuojamu autobusu nuvažiavome daugiau kaip tris tūkstančius kilometrų.

Labai taikliai kelionės reikšmę laiške bendraminčiams apibūdino Tomas Stanikas, atlikęs didžiulį parengiamąjį darbą: „Kelionė į

Iškilnių garbingieji svečiai prie Vydūno biusto

tos patriarchas 1953 m. atgulė amžino poilsio, kurį po 21-erių metų lietuviams sutrikdė – išsivežė Vydūno palaikus į Lietuvą ir pralaidojo prie lietuviams švento Rambynų kalno. Vydūno draugijos vardu kalbėtoja padėkojo Lipės apskrityje ir Detmoldo miesto atstovams, kurie, vadovaujant ponui Udo Paul Haasei,

Baigdamą Rima Palijanskaitė Vydūno draugijos vardu ypač dėkojo šios idėjos iniciatorių diplomatai Friedrichui Wilhelmui Nehliui ir kunigui Miroslavui Danyui už didžiulį darbą įgyvendinant šią idėją.

Abu šie Vydūno atminimo pagerbimui nusipelnę vyrai kartu su

pagamintas Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos lėšomis, lenta – Detmoldo miesto dovana.

Korespondentė Jana Beckmann savo reportažą apie Vydūno atminimo įamžinimą pavadino „Detmoldas primena Vydūną“. Lietuviai, nuvykę į šias iškilmes, įsitiki-

Detmoldą buvo labai prasminga. Galima tikėtis, kad Vydūno pagerbimas ir jo atminimo įamžinimas Vokietijoje atvers kelią Vydūno idėjoms į Europą ir į pasaulį. Vokietijos ambasados, Detmoldo valdžios ir atskirų vokiečių pagarbus dėmesys Vydūnui galbūt paskatins mūsų valdininkus bei kultūros darbuotojus labiau jį vertinti bei tuo gal palengvins Vydūno palikimo sklaidą Lietuvoje“.

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Mūsų didžio poeto Kristijono Donelaičio memorialo Tolminkiemyje autorius Napalys Kitkauskas ilgame straipsnyje laikraščiui, kurį spausdiname sutrumpinę, džiaugiasi, jog saulelei, vėlei pabudusiai švietę, atgijo ir Tolminkiemio padangė. Kaip kasmet, paskutinį gegužės šeštadienį (šiomet 25 d.), į Donelaičio žemę buvo suvažiavę poeto gerbėjai iš Šiaulių, Panevėžio, Vilniaus, Marijampolės. Tolminkiemio neaplenkė ir keli „Po ezijos pavasario“ dalyviai-rašytojai, atvyko aktyviausieji Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenės atstovai Aleksas Bartnikas, Algirdas Karmilavičius ir Rūta Leonova su būreliu lietuvių kalbos fakultatyvų

Napalys Kitkauskas: Didieji darbai dar prieš akis

mokinių, paruošusių šventinę programėlę. Malonu, kad atvažiavo Tolminkiemio reikalais nuoširdžiai besirūpinantys kaliningradiečiai rašytojas Borisas Bartfeldas ir aktyvi kultūros darbuotoja Olga Dubovaja bei keli srities rašytojai.

Kas naujo Tolminkiemyje šiuo metu? – klausia N. Kitkauskas. Nors dar gegužė, visą muziejiaus teritoriją jau radome nušienautą, sode prieš trejus metus pasodintos obelaitės prigijusios žaliuoja. Tačiau labai vėluoja likusios sodo dalies atgaivinimas – su parkotyrimininkais dar net nesitarta.

Bet didžiausieji darbai – prieš akis. Ruošiamasi bažnyčios remonto ir perdažymo darbams, kuriuos atliks srities restauratoriai. Susitikime su projektuotojais, tiesa, jau 2013-06-10 Karaliaučiuje, paaiškinau, kad įrengiant apšildymą po

grindimis, kurias jie ketino iškloti granitinėmis plokštėmis, dėl autentikos būtina palikti keramikinės plyteles. Suoliai, iki šiol privirtinti prie grindų, bus atpalaiduoti, kad iškilus reikalui būtų galima perkelti. Beje, kaliningradiečiai užtikrino, jog šokių bažnyčioje nerengs, rašo N. Kitkauskas. Be to, patalpos nišai šalia kriptos, kurioje 1979 m. perlaidotas K. Donelaitis, reikėtų sukurti bareljefą ar „Metų“ tematika vitražą, kurį kaliningradiečių pageidavimu iki 2014 m. galėtų įgyvendinti Lietuvos menininkai. Vargonus įrengti ketina patys kaliningradiečiai, todėl rašytojui B. Bartfeldui įteikiau bažnyčios vakarinės dalies, kurioje jie būtų statomi, brėžinius.

Ketinama atnaujinti ir klebonijos archajiškos rėtinės stogo kon-

strukcijas pastogėje, surengtoje dar XVIII amžiuje, t.y. K. Donelaičiui klebonaujant, įrengti patalpas susirinkimams ir ekspozicijoms. Tačiau prieš tai, mano nuomone, būtina reikia patikrinti žemiau esančių perdangimų medinių sijų tvirtumą bei naudotinų medžiagų atsparumą ugniai, rašo architektas.

Kaliningradiečiai turi ir daugiau sumanymų. Jie norėtų atšilikusių iukinių pastatų pamatų sureisti padengtę, kurioje galėtų rinktis talkininkai ar vyktų vasaros renginiai. Pastebėjau, kad toks pastatas turėtų būti vienaaukštis ir priderintas prie klebonijos architektūros. Bet šiuos plėtos klausimus derėtų aptarti su kompetentingais asmenimis ir Lietuvos atstovais.

Tolminkiemio muziejiaus ekspoziciją atnaujinti ir papildyti įpareigotas Lietuvos nacionalinis muzie-

jus. Jo direktorei esu įteikęs dar nepagamintų baldų brėžinius. Visa tai, be abejo, turėtų būti atlikta iki poeto jubiliejaus.

Lazdynėliuose daug kas sutvarkyta: ažuolų giraitės didesnėje dalyje žolė nušienauta. Beje, kur dalis ažuoliukų neprigijo, ateinantį rudenį reikėtų juos atsodinti, o gal ir pasodinti dar 25 medelius, kad susidarytų 300 ažuolų giria, simbolizuojanti K. Donelaičio 300-ąsias gimimo metines. Aplink poeto atminimo akmenį išklotas naujas grindinys, privažiavimo keliukas išasfaltuotas, nors šiuo atveju geriau būtų tikęs supluktas iš žvyro ir žemės. Dar reikėtų atnaujinti automobilių stovėjimo aikštelę ir atstatyti rodyklę, rodančią, kad čia buvo lietuvių poeto Kristijono Donelaičio gimtinė, baigia straipsnį N. Kitkauskas.

Juodžiausia lietuviškos spaudos naktis

1863 m. sukilimo herbas

Dail. Artūras Grotgertis (1837-1867)

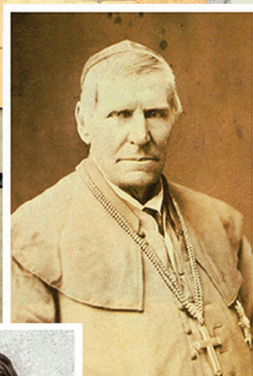
Korikas

Skulp. Juozas Zikaras. Knygnešys

MOKSLAS Rima-Kataliku.

Vyskupas Motiejus VALANČIUS

Vincas KUDIRKA

Lenkijai ir Lietuvai pralaimėjus prieš Rusiją 1863-ųjų metų sukilimą, kurio skaudžia 150 m. sukaktį nūnai minime, pasekmės buvo tragiškos. Lietuvoje per 20 tūkstančių sukilėlių, daugiausia valstiečių, žuvo mūšiuose, daug suimtujų pakartai arba nuteista ilgiamis katorgos metams, jų rėmėjai, kai kur ištiesi kaimai, išstremti į Sibirą, o į jų sodybas atkelti rusų kolonistai. Kraštas nusėtas kapais, vadinamais Sukilėlių kalneliais. Lietuvoje sukilimo slopinimui vadovavo Vilniaus general-gubernatorius Muravjovas, už žiaurumą pramintas *Koriku*.

Po sukilimo Rusijos valdžia ėmėsi ir politinių priemonių uždraudama lietuvių spaudą lotyniškais rašmenimis bei primesdama *graždanką*, *kirilicos* variantą. Kaip pabrėžia akad. Vytautas Merkys, taip rusai siekė sutrukdyti natūralią lietuvių tautos raidą – surusinti lietuvius, atitolinti nuo lenkų ir priartinti prie rusų kultūros bei religijos. Pradėta vykdyti „lenkų pradų naikinimo ir rusų pradų (kurių nebuvo!) atkūrimo“ programą, o kolonistai ėmė drąsintis skelbdami, kad šis kraštas „nuo senovės buvęs rusiškas“. Mūsų dienomis panašiai bandyta aiškinti, jog ir užkariautas Karaliaučiaus kraštas esanti „sena slavų žemė“...

1864 m. Muravjovo-Koriko nurodymu pradinti spausdinti lietuviški elementoriai, kalendoriai ir grožinė literatūra. Už tai *graždanka* išspausdintas elementorius... Kiek vėliau šis draudimas išplėstas ne tik taip vadinamame „Šiaurės vakarų krašte“ bei Lenkijoje, bet ir visoje Rusijos imperijoje. Netrukus imta drausti įvežti lietuviškus leidinius ir gotišku šriftu. Tačiau *graždankos* spaudinius, kurių išėjo vos 55 leidiniai, lietuviai, žlugdydami rusifikatorių tikslus, boikotavo ir naikino.

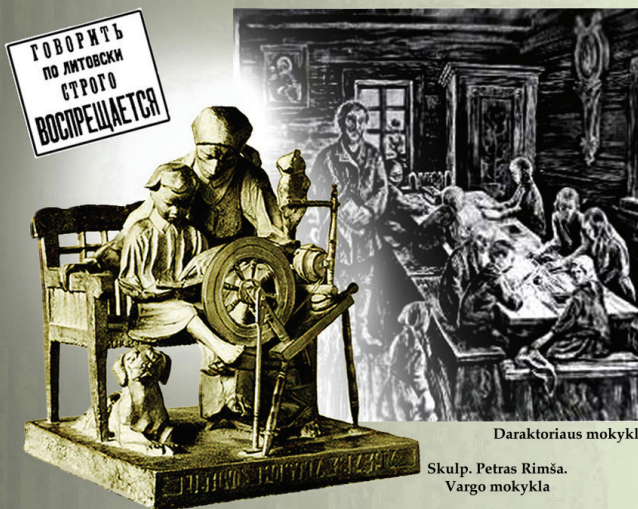
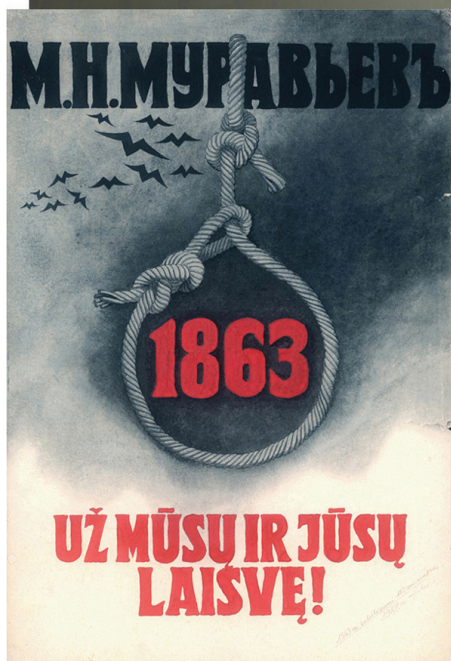
Lietuvių inteligentų ir valstiečių prašymai Rusijos valdžiai ir carui panaikinti lietuviškos spaudos draudimą neišgirsti, tad kilo pasipriešinimas. Inteligentijos, pirmiausia vyskupo Motiejaus Valančiaus rūpesčiu ir pastangomis, lietuviškus leidinius

pradėta spausdinti Mažojoje Lietuvoje – Karaliaučiaus krašte. Čia buvo leidžiama religinė ir pasaulietinė literatūra, tautinį atgimimą žadinusi Jono Basanavičiaus „Aušra“ (1883-1886), Vinco Kudirkos „Varpas“ (1889-1905) bei kiti laikraščiai. Per lietuviškos spaudos draudimo 40 metų Donelaičio žemėje išspausdinti net 2687 lietuviški leidiniai.

Bitėnų (Martyno Jankaus), Tilžės (Enzio Jagomasto, Otto von Mauderodės ir kt.) spaustuvėse išspausdintus leidinius riziкуodami katorga ir net gyvybe slapčia per rusų žandarų saugomą sieną į Didžiąją Lietuvą gabeno knygnešiai. Net 2854 asmenys buvo įkliuvę, 89 ilgam įkalinti, 52 išstremti į Sibirą. Reikšminga, kad 87 proc. jų buvo valstiečiai, susitelkę į keliolika slaptų knygnešių ir platintojų draugijų, kaip „Atgaja“, „Sietynas“ ir kt. Šiandien tuos skaudžiuosius metus simbolizuoja Juozo Zikaro sukurta „Knygnešio“ skulptūra.

Lietuviškos spaudos draudimas ir kilęs pasipriešinimas – tai lyg mato-moji plaukiojančiojo ledkalnio viršūnė, konstatuoja akad. V.Merkys. Kasmet rusifikacija gilėjo: liko tik rusiškos mokyklos, kuriose vaikams net tarpusavyje drausta kalbėti gimtąja kalba, o mokslus baigusiems lietuviams neleista dirbti tėvynėje bei persekiota bet kokia lietuviška kultūrinė veikla. Užsimota ir prieš katalikus – visame pasaulyje nuskambėjo Kražių skerdynės, kuriose kazokai kardais sukapojo savo bažnyčią gynusius žmones. Atsakant į represijas, šalyje plito slaptų, taip vadinamų daraktorių, mokyklų tinklas, o kur jų nebuvo, motinos pačios savo vaikučius mokė skaityti lietuviškas knygeles ir maldaknyges. Dėl to daugiau nei pusė lietuvių tapo raštingais – net triskart (proc.) pranokdami priespaudą atnešusios Rusijos žmonių raštingumą.

Lietuvių ryžto ginti savąją spaudą ir šviestis Rusijos valdžia taip ir neįveikė, todėl lietuviškos spaudos draudimą, padariusį milžinišką žalą lietuvių tautai, teko 1904 m. gėdingai atšaukti.

Skulp. Petras Rimša. Vargų mokykla

Puslapį paruošė Janina ir Steponas Lukoševičiai

